

Hänvisning
VN/9218/2024

Inrikesministeriet

Kontaktperson
Camilla Hägglund-Palmqvist

kirjaamo@intermin.fi

Ärende

Utlåtande om Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av räddningslagen, 30 § i fordonslagen och 14 § i bilskattelagen

Ålands landskapsregering har beretts tillfälle att inkomma med ett utlåtande om med förslag till lagar om ändring av räddningslagen, 30 § i fordonslagen och 14 § i bilskattelagen. Utlåtandet ska vara inlämnat senast 17.7.2026.

I propositionen föreslås ändringar i räddningslagen, fordonslagen och bilskattelagen som ett led i den andra fasen av reformen av räddningslagen. Syftet är att modernisera och förtydliga regleringen om befolkningsskydd, skyddsrum och räddningsväsendets beredskap samt att anpassa lagstiftningen till förändrade säkerhetsbehov.

De centrala ändringarna gäller bestämmelserna om skyddsrum, deras underhåll och ibruktagande samt den materiella beredskapen inom räddningsväsendet. Bestämmelserna om befolkningsskydd och befolkningsskyddsberedskap föreslås bli mer heltäckande och myndigheternas ansvarsfördelning när det gäller beredskap och varning av befolkningen förtydligas. Skyldigheten att bygga skyddsrum föreslås slopas för Försvarsmaktens byggnader som uppförs för försvarsändamål.

Propositionen innehåller även bestämmelser som ger Försvarsmakten och Gränsbevakningsväsendet vissa undantag från förbud mot öppen eld och användning av explosiva varor under terrängbrandsvarning när detta är nödvändigt för deras lagstadgade uppgifter. Därtill föreslås ändringar i behörighetsvillkoren för vissa uppgifter inom räddningsväsendets lednings-, service- och stödfunktioner.

Vidare föreslås ändringar i fordonslagen och bilskattelagen för att stärka avtalsbrandkårernas verksamhetsförutsättningar. Fyrhjulsdrivna person- och paketbilar med öppet eller täckt flak ska kunna klassificeras som räddningsbilar och därmed omfattas av skattebefrielse på motsvarande sätt som andra räddningsfordon.

Landskapsregeringens utlåtande:

Enligt 18 § 6 p. Självstyrelselagen för Åland (1149/1991) tillhör brand- och räddningsväsendet landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 27 § 28 p. tillhör befolkningsskyddet rikets lagstiftningsbehörighet. Rikets räddningslag gäller således på Åland endast till den del befolkningsskydd och inrättande av skyddsrum berörs. Åland har en egen räddningslag ÅFS 2006:106. Landskapsmyndigheterna deltar i befolkningsskyddet i enlighet med vad som stadgas i Presidentens förordning om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden (FFS 900/2000). Enligt den så kallade överenskommelseförordningen ska de förberedande uppgifterna som ankommer på rikets myndigheter skötas gemensamt av rikets och landskapets myndigheter. För de uppgifterna finns en samrådsdelegation för beredskapsärenden med representanter från rikets och självstyrelsens myndigheter.

Landskapsregeringen fäster uppmärksamhet vid avsnitt 1.3, andra stycket, om tillämpningen på Åland där det anges att den allmänna skyldigheten att vidta förberedelser enligt 12 § i beredskapslagen "gäller således även myndigheter på Åland". Formuleringen kan ge intrycket att skyldigheten omfattar även landskapsregeringen och landskapets myndigheter.

Enligt 18 § 1 p. i självstyrelselagen kan riket inte genom lag ålägga landskapsregeringen eller landskapets myndigheter uppgifter inom rikets lagstiftningsbehörighet. Landskapsregeringen och landskapets myndigheter omfattas inte heller av den uppräkningslista av myndigheter som anges i 12 § i beredskapslagen. De skyldigheter som åvilar landskapets myndigheter i fråga om beredskap och befolkningsskydd grundar sig i stället på självstyrelselagen och de överenskommelseförordningar som utfärdats med stöd av denna.

För att undvika oklarheter om beredskapslagens tillämpningsområde i förhållande till Ålands självstyrelse behöver motiveringarna förtydligas. Det bör uttryckligen framgå att uttalandet om den allmänna skyldigheten att vidta förberedelser enligt 12 § i beredskapslagen inte avser landskapsregeringen eller landskapets underlydande myndigheter utan de myndigheter på Åland som omfattas av bestämmelsen enligt dess ordalydelse och inom ramen för rikets lagstiftningsbehörighet.

Det aktuella förslaget till ändringar i räddningslagen utgår från den förvaltningsstruktur som gäller i riket där välfärdsområdena bär huvudansvaret för räddningsväsendet. Detta skapar särskilda utmaningar i förhållande till Åland där räddningsväsendet i stället är organiserat på kommunal nivå. I den mån uppgifter i lagstiftningen motsvarar sådana som i riket åvilar kommunerna kan de i princip överföras till Åland utan större systemproblem. Problem uppstår däremot när lagförslaget uttryckligen knyter uppgifter till välfärdsområden eller till räddningsverk som organisatoriskt är integrerade i denna struktur eftersom någon motsvarande nivå inte finns i landskapet och det är oklart om dessa uppgifter kan påföras de åländska kommunerna.

Denna strukturella skillnad får konkreta följder särskilt när det gäller de bestämmelser som avser ansvarsfördelning, beredskap och planering. Förslaget innehåller flera bestämmelser där välfärdsområdena ges ett samlat ansvar för bland annat befolkningsskyddsberedskap, resursplanering och hantering av undantagsförhållanden. I avsaknad av välfärdsområden på Åland blir det oklart vilken myndighet som ska bära dessa uppgifter och hur de ska organiseras inom ramen för det kommunala systemet. Detta innebär att lagförslaget inte utan vidare är tillämpligt på Åland, utan kräver en särskild analys av hur motsvarande funktioner ska fördelas mellan de statliga myndigheterna på Åland och kommunerna.

En central fråga gäller varning av befolkningen. Förslaget syftar till en mer enhetlig och centraliserad ordning där staten, genom inrikesministeriet, har ett övergripande ansvar för utveckling och samordning av varningssystemen. Ur ett Ålandsperspektiv är det avgörande att befolkningen i landskapet kan varnas på samma sätt och med samma tillförlitlighet som i övriga landet. Samtidigt måste systemen fungera på svenska och vara anpassade till de lokala strukturerna. Det bör framgå att statens ansvar för rikstäckande varningssystem tydligt omfattar Åland och att det säkerställs att genomförandet inte förutsätter organisatoriska lösningar som saknas i landskapet.

Landskapsregeringen anser att det är problematiskt att förslaget i ökande grad för in bestämmelser om befolkningsskydd i räddningslagen. Dessa frågor har en nära koppling till rikets ansvar för säkerhet och beredskap samtidigt som de i lagförslaget i stor utsträckning knyts till räddningsväsendets organisation. För Ålands del innebär detta att gränsdragningen mellan rikets och Ålands behörighet aktualiseras på ett nytt sätt. När uppgifter som rör exempelvis krigstida hotbedömningar, evakueringar och internationella förpliktelser integreras i räddningslagstiftningen måste det i lagens förarbeten tydligt analyseras hur dessa bestämmelser ska tillämpas i landskapet med beaktande av dess självstyrelse och befintliga myndighetsstruktur. En konsekvensbedömning gällande Åland saknas helt i materialet.

Sammanfattningsvis innebär förslaget att lagstiftningen i sin nuvarande form inte fullt ut beaktar Ålands särskilda förhållanden. De centrala problemen hänför sig till att regleringen bygger på en organisationsmodell som inte finns på Åland, att ansvarsfördelningen mellan stat och landskap riskerar att bli oklar, samt att införandet av mer omfattande bestämmelser om befolkningsskydd kräver en uttrycklig analys av hur dessa ska genomföras inom ramen för det åländska systemet. Utan en sådan genomlysning finns en risk för både rättslig oklarhet och praktiska tillämpningsproblem.

Minister

Ingrid Zetterman

Jurist

Camilla Hägglund-Palmqvist

